

ישראל

דשמואל הים מקדש כ"י הוה נחית מתגרא לתרגא וכן כתבו הגאונים ז"ל: מי שהיה אוכל בערב שבת כו' עד ברכת המזון. פ' ערבי פסחים (דף ק"ה): היה אוכל בשבת ויזא וכו'. פרק ערבי פסחים: כתב הראב"ד ז"ל והוא שאין לו אלא אותו הכוס עכ"ל: ואני אומר כבר נדחה אותו חירוק בשמעתין דיקא? והלך מניין תלמודא לתוך אלא קדושא ואבדתא הדא מילתא היא כלומר ואין צדק משום חטיות וממילא נמי כך ברכת המזון והבדלה וכן כתב ר"י אלפס ז"ל בברכת המזון ובבדלה חדא מילתא היא ולאו שתי קדושות נינהו ולכך אינו דומה לקידוש וברכת המזון כמו שאכתוב בסוף ב"ס': ואם היה צורך שהיה פוסק וכו' עד יקדש על כוס וכו'. זה הוא חירוק התלמוד בשמעתין דיקא? ברכת המזון וקידוש היום הרי מילי נינהו כלומר ששתיים בקדושת היום שגם בברכה זו מוזכרין של שבת כדאיתא בתוספתא והקידוש מדאורייתא ידוע הוא ואע"ג דהבדלה נמי מדאורייתא מ"מ עפ"יכא היא לקידוש היום וברכת המזון אינו בא להזכיר מקדושת היום כלום ושבת אינה קובעת להבדלה.

זמנים. הלכות שבת פכ"ט

יד אין מקדשין אלא על היין וכו'. פרק המוכר פירות כ"ב (דף ס"ז) אמר רב אין לומרין קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח ושקלו וקרו הכס והעלו שכל מה ששכר לניסוך דביעבד לכתחלה לומר עליו קידוש ומה שאינו שכר דביעבד לניסוך אין מקדשין עליו ואמר לאפוקי מאי והעלו להוציא שריטתו רע או מגולה והעלו חכמי המערב שהוא דין לנחמך בו דבש שאף הוא פסול לנסכים ואפילו דביעבד ואע"פ שלא פרטוהו כיון שהזכירו בדומה די בכך, והגאונים האחרים סבורים שלא מעט לקדוש אלא יין הפסול מחמת עממו אבל יין שנהערב בו דבש הדבש הוא שאסרו מפני שפסלו הכתוב מעל גבי המזבח ולא נתמעט לקידוש וכן עיקר ולזה הסכימו האחרונים. ומבואר בירושלמי שיוצאים בקודשין ויש בו דבש ופלפלין וכן כהוב דבשגוה ויין מבושל אף על פי שלא הזכיר בגמרא מיעוטו גבי קידוש דעת כל הגאונים ז"ל שאין מקדשין עליו וכמו שכתב רבינו ולא כירובלנא נחשבו ויזיל. ויש מהן מי שכתב שאין מברכין עליו אלא שהכל ואין כן דעת רבינו שלא הזכיר כן בה' ברכות והאחרונים הסכימו שמקדשין עליו משום דעלווי עלייה ואף המעשה הכשירו וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

יו יין שריטתו חומץ וכו'. כבר נבאר זה למעלה: יין חומץ ויין חומץ וכו'. במוכר פירות (כ"ב ז"ל) ומבואר בהלכות פרק ערבי פסחים ושם נזכר בשם הגאונים ז"ל מ"ש רבינו והוא שיהיו למוקדש שיש בהן לחלוותים וכו': וכן יין חדש וכו'. שם במוכר פירות (דף ס"ז) ומבואר בהלכות ערבי פסחים:

מדינה שרוב יינה שער וכו'. ערבי פסחים (דף ק"ז) מסקנה שאין מקדשין על השכר ושם נזכר שמימחר הבדיל על השכר מפני שהיה חמץ מדינה. ויש מן הגאונים שאלמרו ש"ס לקידוש. ויש מהם שחלקו ואמרו דכיון שמקדשין על הפס הוא קודמת לשכר אע"פ שהוא חמץ מדינה חל לענין הבדלה האיל ואין גבדילין על הפס מבדילין על השכר אלא חמץ מדינה הוא וכן העלה ה"ר ר' יחזקאל אבן גיאת ז"ל וכדברי רבינו ועיקר:

יח כשם שמקדשין וכו'. כל זאת הבא מבואר במקומות הרבה ועקרון פ' ערבי פסחים (דף ק"ג ק"ד ודף ק"ה) וכבר נבאר פ"ו דין מולאי יו"ט לשבת שאין מבדילין. ומוסר קידוש יו"ט ומה שכתב כשהוא מתארח לפס שמקדש על הפס אלא ירצה. דברים פשוטים הם. ודע שאין קידוש יו"ט דבר חורג:

ביצר

חדש מנתו מקדשין עליו. וסוחר אדם אשכול של ענבים ומקדש עליו בשעתו. [ג] מדינה שרוב יינה שער אף על פי שהוא פסול לקדוש [ד] מותר להבדיל עליו הואיל והוא חמץ המדינה: יח כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצאי שבת כן מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין במוצאי יום טוב. אבל אין מבדילין במוצאי יום טוב לשבת: יח נוסח קידוש יום טוב. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון בחר בנו ויגדלנו רצה בנו ויפארגנו. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום טוב מקרא קדש הזה את יום חג המצות הזה או חג השבועות או חג הסוכות זמן חירותנו או זמן מתן תורתנו או זמן שמחתנו באהבה זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחתנו ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים. ואם חל להיות בשבת מזכיר שבת וחיותם כדרך שחיותם בתפלה מקדש השבת וישראל והזמנים: כ בראש השנה אומר. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום טוב מקרא קדש הזה [ו] זכרון תרועה מקרא קדש באהבה זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ודברך אמת וקיים לעד ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם חל להיות בשבת חותם מקדש השבת וישראל ויום הזכרון כדרך שחיותם בתפלה: כא בלילי יו"ט מקדש על היין כבשבת. ואם אין לו יין או שהיה מתאוה לפת מקדש על הפת. וכן ביו"ט מקדש

א עור סימן רעב סמ"ג שס: ב עור וסמ"ג שס: ג עור סימן תל"א:

מגיד עז

לכבדל אלא לקידוש בלבד שהוא חמור כמו שכתבתי בתחלת הפרק הזה ולא בא ר"מ ז"ל להוציא מן הכלל כוס הבדלה שלא תהיה מן הסוכה חס ושלום אלא להוציא שער קידושין ונכרות הנשעין תפילות תפילות על כוס אחד כגון כדע נכרות של חופה וכיוצא בהן שהם נומנו חולק להכריז בזה פרי הגפן כוס כפוי עמנו ולשאר נכרות כוס כפוי עמנו ואף אין דעתו בזה האיל וכן מדרבנן וכן סוחר רבינו משולם ז"ל וכן עמא דבר וכו' וכן הסכימו רבותינו בעלי ההלכות ז"ל מטעמים אחרים: אין מקדשין וכו'. פרק המוכר פירות (דף ס"ז): לפיכך אם נהערב עד שאין מקדשין אחד מהם: כתב הראב"ד אמת הוא זה וכן מהרש"ל בירושלמי שמקדשין ביו קודשין עכ"ל: ואני אומר זו אינה השגה אלא סברות כן וכבר כתב ר"י אלפס ז"ל בה' ערבי פסחים: וכן שמרים עד ומקדשין עליו. פרק המוכר פירות: כלי שהוא מלא וכו' עד שהוא כשירי כוסות: כתב הראב"ד ז"ל ודוקא מן הכוס עמנו עכ"ל: אני אומר הכוס היפה לא תקפיד כליהם וכן משמע בעובדי דפרק ערבי פסחים דלויכא מאל דקפיד טפי מתנאים ובידלמי רבי מנח טעים כסא ומתקי' ליה: יין שריטתו ריח כו' עד נשעמו. פ' המוכר פירות ופרק בתרא דע"ז: מדינה שרוב יינה שער כו' עד בתחלת פסחה. פרק ערבי פסחים:

הנהגות מיימוניות

[ט] וכן דעת בעל ספר המצות וכן ר"ת ור"י פירשו שמקדשין על יין מבושל עיין בהלכותא ה' מהלכות ברכות ותוס' פרק המוכר פירות ע"כ: [ת] כתב רשב"ם בברכות פ' אלו דברים דאם אין לו יין שאינו פגום מברך על הפגום אמנם לא נהגו לברך וכדאי הוא רשב"ם לסמוך עליו. ויש שנהגו כשיש להן יין פגום לוקחין יין ושופכין עליו ומברכין עליו ולא נחברר לנו מאין זה עיין שם בתוס' וכן הר"ם קרא תגר על זה ואמר אין לו תקנה להוציא מתורת פגום אלא שופכו תוך יין אחר שאינו פגום דקמא קמא בטיל ולא פגים: [ה] ונ"ל דמה"ש כששופכין בו מעט יצא מתורת שיוור והור לחשיבותו וכן נהגוין בעלי דרך ארץ כשמושיט לחבירו לשתות ודוק ע"כ: [ב] כרבי יוחנן דאמר פרק המוכר פירות ריהא חלא וטעמא חמרא חמרא וכן סובר רבא ב' ב' ברא דע"ז וכן פירש רשב"ם ור"י דקיימין דרומאי כוותיה ודלא כרבי'ל דאמר חלא ע"כ: [ג] מהו לקדוש אשיכרא ופירש רשב"ם במקום שאין יין וכו' ע"ש דאסיק דרבי לא רצה להתיר אפילו שכר תאנים ואסובי ואת אמרת שיכרא בעלמא והיינו ת"ק דברייתא דאמר אין מקדשין וס"ה הביא גם הוא ראיה זו וכן בה"ג לא הכשיר שכר אלא להבדלה וכו' ר"י אלפס וז"ל ואשיכרא א"ג שאר משקין כגון דבש ויין חומץ לבר מהמרא לא מקדשין אפילו הוא חמץ מדינה אבל מקדשין ביו יין חומץ וכו' וכן פסק מהר"ם ודלא כראב"ן שפסק אשיכרא חמרא דהוה חמץ מדינה וכו' [ד] כאמרימר ורב אשי דהוה חמרא ודלא כרב דאמר כשם שאין מקדשין עליו כן אין מבדילין עליו וכן כתב בס"ה וכן בה"ג ויחר הגאונים כולם וכתב ראב"ה פירוש חמץ מדינה כגון הגמנויא אחת אבל נמצא יין באותה הגמנויא אלא שהוא ביוקר אין לקדש אריפתא ולא להבדיל אשיכרא פירש רשב"ם וז"ל אבל מים לא מיקרי חמץ מדינה דאין מברכין על המים אפילו היכא דליכא יין ולא שער עכ"ל. ועיין לעיל בהג"ה בהלכותא פ' ע"כ: [ה] אבל אין מקדשין בו על הכוס דילמא אתי למיסרך כדאיתא בה' בכל מערבין וכו' צום העשור וכן תשעה באב שחל להיות במו"ש אע"ג דליתיה בכל שנת מ"מ כיון דאתי בקביעות פעמים לסוף שלש שנים או לפסח ארבע שנים שייך בה דילמא אתי למיסרך ואין להבדיל על הכוס עד מוצאי תשעה באב אבל אומר בורא מאורי האש בלא כוס וכמוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס כדאמר מי שלא הבדיל במוצאי וכו' לעיל בהלכותא ד' אבל חופה וברית מילה שאירע ביום צום פסק הר"ם בשם רשב"ם שיש לברך על הכוס ולמיתכיה לינוקא ואין לחוש דילמא אתי למיסרך שאינו מדי שנה בשנה ולא לשתים ושלוש וארבע שנים: [ו] כך אומר כשהל ראש השנה להיות בשבת אבל כשהל להיות בחול אומר יום תרועה וכן תניא במסכת סוכה פ"ט:

בר רבי אלעזר הלוי שזיקק לומר בשני כבאראשונה ובראשי חשיכים וכן נמצא בתוס' ונונין ליום כפור ולככות ע"כ. וכתב ראב"ה וז"ל ומ"מ לבי נוקפי על דבריהם דאנו נזהרים בירושלמי והמברך שהחינו פעם אחת בעיקר המצוה שוב אינו צריך לברך על אור השמש וי"ש בתקיעה ודין ברכת זמן בתקיעה חמצא לקמן במקומו. והנה מהר"ם מברך כן אבות שנה מלבוס חדש או יין חדש שמקדש שעתה צריך לברך עליו זמן בלא הכי ע"כ. [ט] ת"ר הביאו לפניהם אור ב"ה אומר אחד מברך לכולן וכו' ולא בעי הסיבה כמ' ולא קי"ל כר"י דאמר פ"ב דמגילה מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפוסע על שם שלם אל"ה הגמא תליא מילתא כדתנן פרק אל"ה דברים אין שלם מברכין על זה הנר עד שיאורות לאורו ונתיא' אלא וואפ"ה מהארי"ב במדיית ההם והיית. ממשש בצדדים: [כ] ולפיכך נהגו להסתכל יוד וכו' עד צפרניים לעשות כהם פריעה ולהסתכל בהם אור הברלה ע"כ. [ג] הא בתהלה דש"י פירש פירוש אחר שריפת האבנים עושין עליהם אור גדול למרס שריפתן ע"כ: [ד] דרש"י פירש להפך ע"כ. [ה] אמר רבי זירא מרש' הוה מדרבנא כו' עד שתא דשמעיתיה נהגו שאין מברכין על הנר אלא במצואי שבת ויוה"כ וטעמא שאין אסור להשתמש ב"ה נמצא בשם רבינו שמואל הלוי ורש"י בשם רבינו יעקב ב"ר

מחילת עונות שבת דהא קא שבע ויחזי נפש בשבע תבוס נפש ועוד דהא חזיא בירוש פיק ערבי פסחא דברי ר"י יוסי חומר אוכל והולך עד שתתחדש. והגע עמך רבינו הראב"ד ז"ל כמאן ס"ל בהא ס' שבוה ומשנה דרדא חזילו ביהוה שורפת ארץ ארץ ר"י דהא לא יאכל קמי מושבע לא יאכל כלל וכו' אידי קגלה חלל ודאי ש"ל דכפסודה ומשנה כולה אררי דהא קמן דמודה ר"י יוסי בצרכי הפסח משום דגיסוקין גיסינן פ' השולח מלאה מתקנין ערבי בשבוע אררי' חייב ב"ל דאלא חלל ר"י יוחנן שתי משנה סתם קאמר בדברי ר"מ ז"ל ולא מן המנחה ולמעלה דוקא ולאמלא שבענו על דברי חכמים למע נענה ב עיניו בכדור דבריו ודקדוק לשון אשר סוף לום הלכס כרבי יוסי והנה מומר לאכול ולשתות עד שתתחדש המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאווה ע"ל, ודרכאין ריש ערבי פסחין פסחים. ונפסק הראב"ן הזכיר משנה עם הסעודה כהסיו דפיק השולח שבתיה גס כפסק הראב"ן על ערבי פסחים פסחים ודקדוק הראב"ד ז"ל לפס: מוסר אלס שו